

ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ДОНЕЦЬКИЙ
АРХЕОЛОГІЧНИЙ
ЗБІРНИК

№ 13/14

ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ДОНЕЦЬКИЙ
АРХЕОЛОГІЧНИЙ
ЗБІРНИК**

2009/2010 № 13/14

**НАУКОВИЙ ЩОРІЧНИК
ЗАСНОВАНИЙ 1992 р.**

Донецьк – 2010

ББК Т4 (45)
УДК 902 (4-11)
Д 673

ISSN 2218-2284

**Донецький археологічний збірник. – 2009/2010. – № 13/14. – Донецьк:
Вид-во Донецьк. ун-ту, 2010. – 262 с.**

У збірці вміщено статті з проблем археології Східної Європи та суміжних регіонів від первісних часів до середньовіччя, публікації матеріалів археологічних розкопок і музейних колекцій, хроніку.

Головний редактор:

ЛИТВИНЕНКО Р.О. – д.і.н., доц. (Донецький національний університет)

Відповідальний секретар:

КОЛЕСНИК О.В. – к.і.н., доц. (Донецький національний університет)

Редакційна колегія:

АНДРІЄНКО В.П. – к.і.н., доц. (Донецький національний університет)

БЕСПАЛОВ М.Є. – д.і.н., проф. (Донецький національний університет)

БРЕДІХИН А.В. – д.і.н., проф. (Донецький національний університет)

ДОБРОВ П.В. – д.і.н., проф. (Донецький національний університет)

ЗАЛІЗНЯК Л.Л. – д.і.н., проф. (Інститут археології НАН України)

КРАПІВІН О.В. – д.і.н., проф. (Донецький національний університет)

ОТРОЩЕНКО В.В. – д.і.н., проф. (Інститут археології НАН України)

ПОСРЕДНІКОВ В.О. – к.і.н., доц. (Донецький національний університет)

СКОРИЙ С.А. – д.і.н., проф. (Інститут археології НАН України)

ТЕМІРОВА Н.Р. – д.і.н., проф. (Донецький національний університет)

ТОЛОЧКО П.П. – акад. НАН України (Інститут археології НАН України)

ШЕПКО Л.Г. – к.і.н., доц. (Донецький національний університет)

Свідотство про держреєстрацію ЗМІ: КВ № 15946-4418Р від 13.11.2009 р.

Друкується за рішенням Вченої Ради Донецького національного університету

© Донецький національний університет

© Бровендер Ю.М., Євдокимов Г.Л., Забавін В.О.,
Карнаух Є.Г., Клименко В.Ф., Колесник О.В.,
Лисенко С.Д., Литвиненко Р.О., Мимоход Р.О.,
Підобід В.А., Полідович Ю.Б., Потьомкіна Т.М.,
Разумов С.М., Рассмакін Ю.Я., Ромашко В.А.,
Тесленко Д.Л., Усачук А.М., Циміданов В.В., Шепко Л.Г.

© Оригінал-макет: Литвиненко Р.О.

DONETSK NATIONAL UNIVERSITY

**DONETSK
ARCHAEOLOGICAL
COLLECT**

2009/2010 № 13/14

**SCIENCE ANNUAL COLLECT
LAUNCHED IN 1992**

Donetsk – 2010

ISSN 2218-2284

Donetsk archaeological collection. – 2009/2010. – № 13/14. – Donetsk: Donetsk University Press, 2010. – 262 p.

The collection contains articles on problems of archeology of the East Europe and adjacent regions from a primitive epoch up to Middle Ages, publications of materials of archeological excavations and museum collections, the chronicle.

Editor-in-chief:

LYTVYNNENKO R.A. – Dr. Hab., Assoc. professor (Donetsk National University)

Responsible secretary:

KOLESNYK A.V. – Ph.D., Assoc. professor (Donetsk National University)

Editorial board:

ANDRIENKO V.P. – Ph.D., Assoc. professor (Donetsk National University)

BESPALOV N.Ye. – Dr. Hab., Prof. (Donetsk National University)

BREDIHIN A.V. – Dr. Hab., Prof. (Donetsk National University)

DOBROV P.V. – Dr. Hab., Prof. (Donetsk National University)

ZALIZNIAK L.L. – Dr. Hab., Prof. (Institute of Archaeology of Ukraine's NAS)

KRAPIVIN A.V. – Dr. Hab., Prof. (Donetsk National University)

OTROSCHENKO V.V. – Dr. Hab., Prof. (Institute of Archaeology of Ukraine's NAS)

POSREDNIKOV V.A. – Ph.D., Assoc. professor (Donetsk National University)

SKORY S.A. – Dr. Hab., Prof. (Institute of Archaeology of Ukraine's NAS)

TEMIROVA N.R. – Dr. Hab., Prof. (Donetsk National University)

TOLOCHKO P.P. – acad. of Ukraine's NAS (Institute of Archaeology of Ukraine's NAS)

SHEPKO L.G. – Ph.D., Assoc. professor (Donetsk National University)

Registration state certificate of mass media: KB № 15946-4418P from 13.11.2009

Recommended for publishing by the Academic council of Donetsk National University

© Donetsk National University

© Brovender Yu.M., Evdokimov G.L., Karnauch E.G., Klimenko V.F., Kolesnyk A.V., Lysenko S.D., Lytvynenko R.A., Mimokhod R.A., Pidobid V.A., Polidovich Yu.B., Potyomkina T.M., Razumov S.N., Rassamakin Yu.Ya., Romashko V.A., Shepko L.G., Teslenko D.L., Tsimidanov V.V., Usachuk A.N., Zabavin V.O.

© Original-breadboard model: Lytvynenko R.A.

ЗМІСТ

Статті

Рассамакин Ю.Я., Евдокимов Г.Л. Новый позднеэнеолитический могильник на юге Херсонщины в свете региональных исследований степного энеолита	7
Литвиненко Р.О. До витоків архітектури довгих могил Надчорномор'я	30
Мимоход Р.А. Погребения финала средней бронзы в Волго-Уралье и некоторые вопросы регионального культурогенеза	67
Усачук А.Н. Трасологический анализ щитковых псалиев из погребения колесничего	83
Колесник А.В., Бровендер Ю.М. Кремневая индустрия срубного поселения Степановка и Картамышского археологического комплекса в Донбассе	91
Подобед В.А., Цимиданов В.В. Погребения с шильями и иглами в культурах Восточной Европы эпохи поздней бронзы и предскифского времени (степь и лесостепь)	98
Шепко Л.Г. Из терракотовой пластики сельского Боспора	121
Потемкина Т.М. Социокультурный аспект женских половецких погребений со статусными предметами	135

Публікації

Ромашко В.А., Тесленко Д.Л. Курганы бронзового – раннего железного веков у пгт. Мелиоративный в Нижнем Присамарье	145
Разумов С.Н. Катакомбное погребение с кремневой фигуркой	167
Забавин В.О. Погребения срубной культуры длинного кургана у села Орловское (из раскопок В.К. Кульбаки)	174
Усачук А.Н., Подобед В.А., Полидович Ю.Б., Цимиданов В.В. Раскопки кургана срубной культуры на территории аэропорта города Донецка	185
Бровендер Ю.М. Поселение Червонэ озеро-3 Донецкого горно-металлургического центра эпохи бронзы	203
Литвиненко Р.О., Усачук А.М. Матеріали зрубної культури з пограбованих могил Луганщини	222
Лысенко С.Д., Карнаух Е.Г. Курган милоградской культуры близ Киева.....	229
Клименко В.Ф. Два срубных комплекса кочевнических погребений в Донбассе	248

Хроніка

До 70-річчя Анатолія Дмитровича Пряхіна	257
--	-----

CONTENTS

Articles

Rassamakin Yu.Ya., Evdokimov G.L. A New Late Eneolithic Cemetery in the Southern Part of the Kherson Region in the light of the local investigations of the Late Eneolithic	7
Lytvynenko R.A. To sources of architecture of long barrows of Northern Pontic	30
Mimokhod R.A. Entombments of the final stage of the Middle Bronze Age between Volga and Ural and some problems of the regional cultural genesis	67
Usachuk A.N. Use-wear analysis of shield-shaped cheek-pieces from a barrow charioteer	83
Kolesnyk A.V., Brovender Yu.M. The silex industry on settlement of Timber-grave cultures stepanovka and kartamysh archeologic complex in Donbass	91
Podobed V.A., Tsimidanov V.V. Burials with awls and needles in Eastern Europe's cultures of the Late Bronze Age and pre-scithian time (Steppe and Forest-steppe)	98
Shepko L.G. A Sample of the Terracotta's of the rural Bosporus	121
Potyomkina T.M. Social and cultural aspect of female polovtsy burials with status objects	135

Publications

Romashko V.A., Teslenko D.L. Barrows of Bronze and Early Iron Ages nearly urban village Meliorativny in the bottom part of Samara basin	145
Razumov S.N. The catacomb grave with the flint figurine	167
Zabavin V.O. The Timber-grave culture burials from long barrow near the village Orlovskoe (Excavated By V. Kulbaka)	174
Usachuk A.N., Podobed V.A., Polidovich Yu.B., Tsimidanov V.V. Excavation of the barrow of Timber-grave culture at the airport in Donetsk	185
Brovender Yu.M. Settlement Chervone ozero-3 of the Donetsk mining and metallurgical centre of the Bronze Age	203
Lytvynenko R.A., Usachuk A.N. Materials of Timber-grave culture from plundered barrows of Lugansk region	222
Lysenko S.D., Karlauch E.G. Milograd culture barrow near Kiev	229
Klimenko V.F. Two harness complexes of nomadic burials in the Donets basin	248

Chronicle

By a seven-decade of Anatoli D. Priahin	257
List of abbreviations	260
Contributing Authors	261

Литвиненко Р.О., Усачук А.М.

МАТЕРІАЛИ ЗРУБНОЇ КУЛЬТУРИ З ПОГРАБОВАНИХ МОГИЛ ЛУГАНЩИНИ

У публікації подано деякі матеріали, що входили до складу реманенту поховань розвиненого етапу зрубної культури з пограбованих могил на півдні Луганщини.

Навесні 1998 р. тодішньою студенткою-істориком третього курсу Донецького держуніверситету М.М. Ребрик було привезено декілька археологічних знахідок і передано тодішньому завідувачу кафедри археології, історії стародавнього світу й середніх віків В.А. Косікову.

Як виявилось лише нещодавно, стародавні речі походять з матеріалів грабіжницьких розкопок двох могил-курганів, що їх було здійснено близько 1997 р. мешканцями південної Луганщини. Спираючись на опосередковану інформацію, вдалося встановити деякі дані щодо поховань, з яких вилучено згадувані археологічні матеріали. Попри знеціненість артефактів через грабіжницький спосіб здобуття, ми вирішили опублікувати їх, зробивши доступними для наукової спільноти.

с. Коробкине. Ровеньківської міськради, Кленової сільради, поблизу шахти 2-ї Київської. Поховання розкопане у центрі могили заввишки 3 м. Поховальна споруда представляла собою кам'яну скриню, плити перекриття якої фіксувалися одразу під поверхню насипу. У скрині розчищено кістяк дорослої людини, що лежав на спині (? – *авт.*) черепом до Пд-Сх. Перед грудьми знайдено маленьку керамічну посудинку (1). Ще три великі посудини знаходилися в ногах небіжчика. Зліва від стегна лежав бронзовий ніж. Окрім того, з поховання походили бронзове окуття дерев'яної посудини (2), бронзове шило (3) і дві скляні намистини (? – *авт.*)¹, місцезнаходження яких з'ясувати не вдалося. Відзначимо також кістки тварини, яким супроводжувалося поховання.

1. Ліпна керамічна посудинка (рис. 1, 1) гострореберного типу, горизонтальних пропорцій, з округленим перегином тулуба, ледве відігнутим назовні краєм вінця. Тісто з невеликою кількістю піску. Однозначно не можна сказати, чи є пісок штучною домішкою [порівн.: Глушков 1996, с. 26-27], натомість незначна кількість великих фракцій без слідів окатаності свідчить на користь природнього характеру домішки.

Виготовлення здійснювалося акуратно. Судячи з невеликих розмірів посудини й відсутності ознак зліплювання стрічок, при формуванні тулубу використовувалася одна широка глиняна стрічка. У центральній частині тулубу на внутрішній поверхні збереглися сліди пальців, залишені легким натискуванням: в такий спосіб здійснювалося формування округленого ребра. У придонній частині зсередини збереглися кругові сліди приліплювання й розгладжування пальцями ділянки стику стінок і дна. Профіль днища набув кулястої форми, що свідчить про використання гончарем донного начину [порівн.: Бобринский 1978, с. 131]. Край вінця – дещо нерівний.

Механічну обробку поверхонь посудини здійснено теж доволі акуратно. На внутрішній поверхні зафіксовано горизонтальні сліди загладжування пальцями. На зовнішній поверхні – дуже тонкі горизонтальні сліди загладжування (пальцями?) по злегка підсушеній основі. Фіксуються локальні й діагональні сліди загладжування. Майстер, напевно, спеціально готував поверхню посудини для нанесення орнаменту.

¹ Враховуючи грабіжницький характер розкопок, до того ж здійснених не археологами, слід критично ставитись до опосередковано отриманої інформації. Можливо припустити два варіанти: 1) у випадку, якщо намисто, дійсно, знаходилося у похованні, воно, скоріш за все, було представлене типовими для зрубних комплексів фаянсовими прикрасами; 2) цілком вірогідно, що “скляні намистини” походили з іншого поховання, зруйнованого або непоміченого копачами.

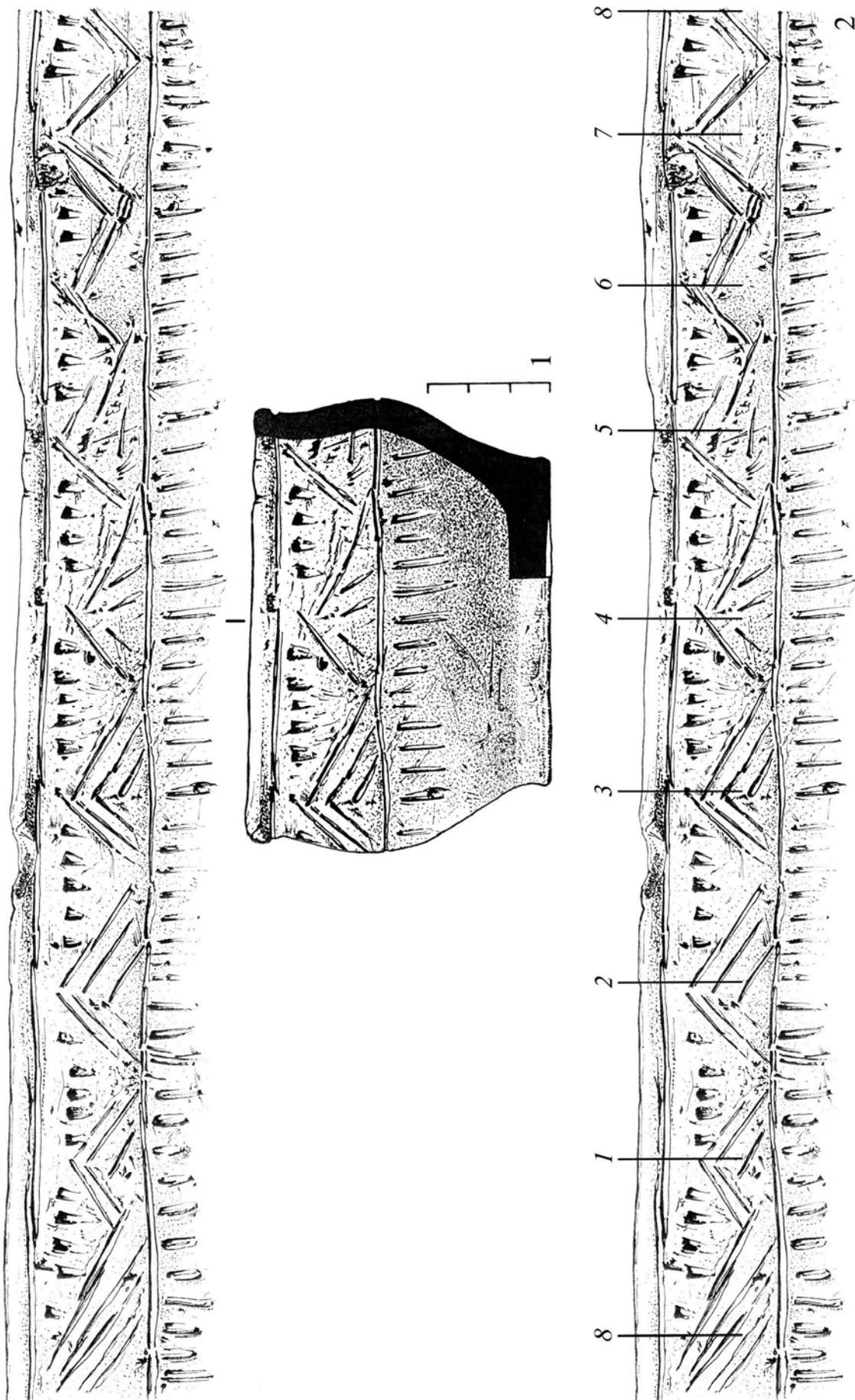

Рис. 1. Коробкине, поховання: 1 - керамічна посудина з розгорткою орнаменту; 2 - схема нанесення орнаменту.

Fig. 1. Korobkyne, burial: 1 - ceramic vessel with display of an ornament; 2 - scheme of drawing of an ornament.

Орнамент покриває верхню половину посудини та опускається дещо нижче ребра. Декор являє собою горизонтальний фриз багаторядного зигзагу, комбінованого з двома типами відбитків. Завдяки трасологічному спостереженню відтворюється наступна технологія і послідовність нанесення орнаменту. Спочатку тонким дерев'яним знаряддям було прокреслено дві горизонтальні лінії: під вінцем і посередині тулубу. Ці лінії нерівні, розпадаються на більш-менш довгі ділянки, прокреслені з більшим або меншим тиском (глибина прокреслених ліній різна). Це пов'язано з тим, що майстер був змушений наносити горизонтальні лінії в декілька прийомів, поступово повертаючи посудину.

Композиція між горизонтальними лініями складається з 8 фігур – багаторядних зигзагів або вписаних трикутників, доповнених вертикальними відбитками між ними. Швидше за все, початок композиції слід пов'язувати з трьома найбільш акуратними фігурами (рис. 1, 2: *фігури 1-3*). Для нанесення використовувалося дерев'яне вістря. Майстер послідовно наніс три трирядних зигзаги-трикутники, при цьому майже не прокреслив ліву внутрішню лінію 1-го й ледве прокреслив таку ж лінію 2-го трикутника, збившись на вершині 3-ї фігури. Наступні фігури (рис. 1, 2: *фігури 4-7*) прокреслено менш акуратно і з порушенням потрійності зигзагів: у 4-й фігурі короткі лінії всередині трикутника нанесено майже вертикально і без певної системи; всередині 5-ї фігури недбало прокреслено хрест; фігури 6 і 7 утворено дворядним зигзагом, їхнє внутрішнє поле – порожнє. Завершується ланцюг асиметричним 8-им трикутником (рис. 1, 2: *фігура 8*), що різко випадає з ритму попередніх фігур орнаментального фризу. Верхнє поле між описаними трикутними фігурами заповнено підтрикутними короткими горизонтальними відбитками дерев'яного знаряддя, згрупованими по п'ять (4 рази), чотири (1) і три (3). Під ребром посудини іншим дерев'яним штампом з дуже нерівним робочим краєм (вочевидь, це тріска) недбало нанесено вертикальні різної довжини й глибини відбитки. При цьому майстер сполучав легкий тиск з різким рухом інструменту додолу.

Колір поверхні посудини є неоднорідним: сіро-чорні невеликі ділянки перемежуються плямами жовтого й рожевого кольорів. Подібна “зайва плямистість” є характерною для вогнищового випалу кераміки [Глушков 1996, с. 82; Мильникова, Чемякина 2003, с. 83]. Внутрішня поверхня посудини – чорна. Тісто на зламі – чорне. Така комбінація кольору тіста обох поверхонь має місце в тому випадку, якщо посудина при випалі в окиснім середовищі була поставлена догори дном [Глушков 1996, с. 82].

Розміри посудини: висота 7,2-7,4 см, діаметр вінця 10,4-10,7 см, діаметр по ребру 10,8-11,3 см, діаметр дна 7,0-7,4 см; товщина стінок 0,7-0,8 см, товщина дна 0,9-1,1 см.

Звернемо увагу на те, що назовні днища збереглася значна кількість жовтого тліну, що дозволяє припустити наявність на долівці поховальної камери щільної органічної підстилки [порівн.: Демкин 1997, с. 171].

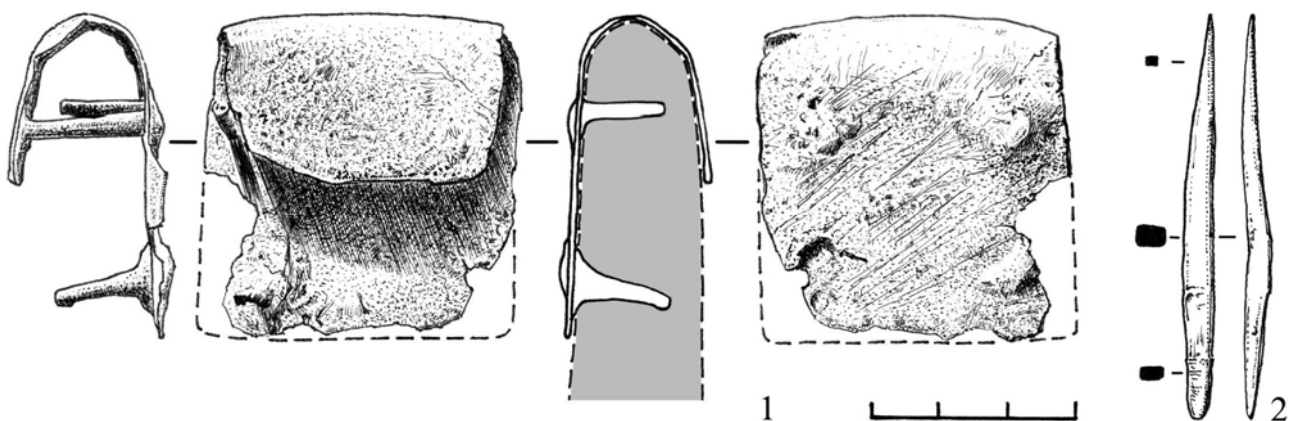

Рис. 2. Коробкине, поховання: 1 – бронзове окуття дерев'яної чаші; 2 – бронзове шило
Fig. 2. Korobkyne, burial: 1 – a bronze holder of a wooden bowl; 2 – bronze sewed

2. Бронзове окуття дерев'яної посудини (рис. 2, 1) – у вигляді підпрямокутної платівки розміром 7,7×4,5-3,5 см, поперечно вигнутої у формі обійми, більша частина якої приковувалася до зовнішньої стінки дерев'яної ємності чотирма цвяшками (три з яких збереглися) довжиною 1,4, 1,7 і 2,0 см і діаметром стрижнів близько 0,2-0,35 см, а менша, охоплюючи край вінця, загибалася всередину посудини. На зовнішньому боці окуття з-під мідного окису проглядають дрібні діагональні сліди від абразиву (чистка поверхні?). Виходячи з морфо-метричних характеристик окуття, можливо відтворити деякі параметри дерев'яної чаші, яку воно оздоблювало: діаметр вінця – близько 24 см, товщина стінки – 1,8 см.

3. Бронзове шило (рис. 2, 2) – бронзовий стрижень з прямокутним перетином, одним загостреним і другим притупленим кінцями. Розміри: довжина 5,8 см, перетин 0,4×0,3 см.

с. Новоборовиці Свердловського р-ну. В кургані грабіжники натрапили на поховання, справлене, скоріш за все, у дерев'яному зрубі. В ньому розчищено кістяк, укладений на лівому боці. Неподалік черепа знайдено керамічну посудину (1). З поховання походили фрагменти від іншої/інших посудин, а також кістки тварини.

1. Ліпна керамічна посудина (рис. 3) у формі банки з широким і дещо стягнутим устям та вузьким дном, з округленим тулубом і найбільшим розширенням у верхній третині висоти. Тісто містить значну домішку дрібного піску й більших кварцитових фракцій, гострокутна форма яких натякає на штучне дробіння і, ймовірно, використання в якості штучної добавки [Глушков 1996, с. 26-27]. Ліплення здійснювалося акуратно. Край вінця злегка потовщений і сплющений, подекуди збереглися сліди пальців. Дно з нерівною закраїною. На внутрішній поверхні посудини на ділянці переходу від дна до стінки збереглася зморшка, що є ознакою складеного донно-ємнісного начину [Бобринский 1978, с. 131, 133, рис. 44, 3, 4]. Сліди конструювання посудини приховано в процесі ретельної та багатоактної механічної обробки поверхонь. Усередині стінки затирилися по вологій основі. Поверх затирання місцями трапляються великі горизонтальні й горизонтально-діагональні сліди дерев'яного знаряддя з нерівним робочим краєм і – у верхній частині – сліди вирівнювання нерівностей вінця. Біля дна великі горизонтальні сліди дерев'яного знаряддя нанесено більш часто. Зовнішня поверхня посудини несе сліди більш різноманітної обробки. Спочатку по сирій глині працювали знаряддям, що залишило горизонтальні й діагональні сліди розчосів: майстер розгладжував поверхню, водночас ущільнюючи стінки посудини. На ці сліди у верхній частині посудини накладаються тонкі горизонтальні розчоси, що їх зроблено досить гладким дерев'яним (?) знаряддям [порівн.: Глушков 1996, с. 61; Гребенщиков, Дерев'яно 2001, с. 27] уже по підсушеній основі. Іншу частину посудини вкрито вертикально-діагональними слідами нерівних різновеликих розчосів, нанесених по підсушеній основі кількома дерев'яними знаряддями або комбінованим гончарним ножом з різноманітними робочими гранями [порівн.: Беседин 1996, с. 166]. Разом із цими слідами, частково на них накладаючись, фіксуються досить широкі локальні сліди, нанесені зверху донизу дерев'яним знаряддям з нерівним робочим краєм. Подекуди ці сліди нанесено під невеличким кутом. Подібна операція обробки поверхні посудини з технологічної точки зору є надлишковою і, можливо, відбиває якісь ірраціональні дії, пов'язані з виготовленням ритуального посуду. Показово, що такі ж прийоми нанесення “ірраціональних” слідів зафіксовані, наприклад, на кераміці зрубного поселення Широка Балка-II у Північно-Східному Приазов'ї [Усачук, Горбов 1990, с. 107-108].

Власне орнамент прокреслено дерев'яним знаряддям з нерівним робочим краєм. Лінії орнаменту є майже всі діагональними, за винятком однієї вертикальної, більш довгої та вузької (на малюнку посудини ця лінія – в центрі) (рис. 3).

Колір поверхні посудини є переважно світло-коричневим з відтінком жовтогарячого. На світлій поверхні локалізуються сірі й чорні плями. З одного боку значна частина посудини має чорно-коричневу поверхню. Всередині є ділянки різних кольорів і відтінків: придонна частина – жовто-коричнева з великою ясно-сірою плямою, середня частина – сіра з

поступовим переходом догори в ясно-коричневий і жовто-оранжевий кольори. Черепок на зламі – сіро-чорний. Подібна різнобарвність і плямистість обох поверхонь, а також колір на зламі свідчать про те, що випал був вогнищевим [Глушков 1996, с. 82; Гребенщиков, Деревянко 2001, с. 36-37].

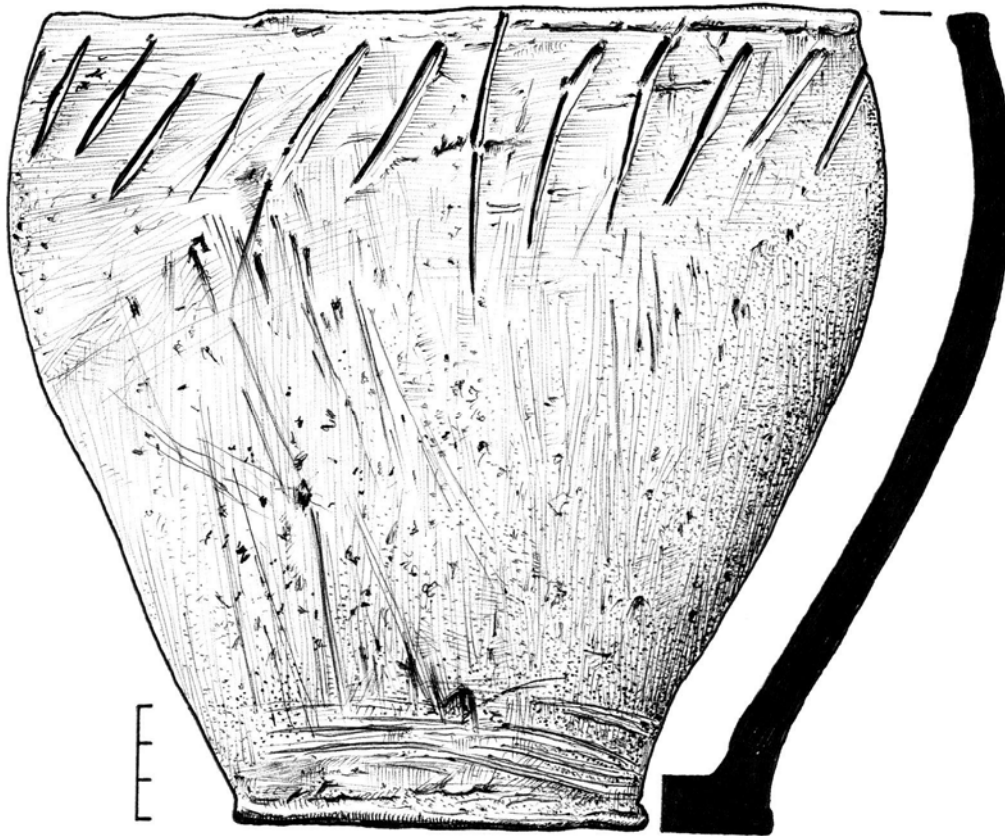

Рис. 3. Новоборовиці, поховання: керамічна посудина

Fig. 3. Novoborovytsi, burial: ceramic vessel

Особливістю розглядуваної посудини є сіро-чорна смужка шириною від 1,0 до 2,5 см, що йде по внутрішній поверхні на висоті 6,1-7,6 см від дна. Комбінація колірної гама ділянок внутрішньої поверхні зі смужкою практично виключає появу останньої в результаті випалу посудини. Крім того, нижня межа сіро-чорної смуги є дуже чіткою і, вочевидь, відповідає рівню налитої в ємність рідини, об'єм якої складає 0,67 л, за умови, що банка поставлена з невеликим нахилом². Відомо, що колір кераміки, що довго перебуває в землі, може мінятися [Глушков 1996, с. 91]. Очевидно, в посудині перебувала якась рідка суміш, що заповнювала його менше, ніж наполовину (повний обсяг посудини – 4,3 л). Суміш була насичена органікою, що й зумовило різку відмінність у колірній гамі внутрішньої поверхні. Наявність органічної рідкої їжі в поховальному посуді доби середньої – пізньої бронзи реконструюється за численними зразками [Демкин 1997, с. 173-177; Демкин, Демкина 2000, с. 73-81; та ін.].

Розміри посудини: висота 20,6-21,4 см, діаметр вінця 21,8-22,7 см, діаметр тулуба 23,5-23,9 см, діаметр дна 11,5 см; товщина стінок 1,2-1,3 см, товщина дна 1,5-1,6 см.

² Експеримент показав, що нахил посудини, встановленої на долівці поховання дорівнював лише 6°.

Характер поховального обряду та супровідного реманенту, попри неповноту й можливу неточність інформації, дозволяють доволі надійно ідентифікувати обидва описані вище комплекси, як приналежні до розвинутого етапу зрубної культури Донеччини [Литвиненко 1994, с. 7-8; 2000, с. 85] або до I (раннього) періоду бережнівсько-маївської зрубної культури [Отрощенко 2002, с. 19]. Можна також відзначити виразний комплекс ознак (4 керамічних посудини, дерев'яна чаша з бронзовим окуттям, бронзові ніж із шилом, м'ясна напутня їжа чи шкура тварини), що засвідчують високий соціальний ранг і особливий статус (жертва?) у чоловіка, похованого у могилі поблизу с. Коробкине. Дещо меншими, але також перебільшуваними звичайні показники (пересічного захоронення), характеризується обрядово-інвентарний комплекс новоборовицького поховання (дерев'яний зруб, декілька керамічних посудин, кістки тварини), що також натякає на підвищений соціальний ранг небіжчика [Цимиданов 2004, с. 69].

Звичайно ж, матеріали, які публікуються, були б значно інформативнішими й значущими для науки, якби їх було здобуто шляхом кваліфікованих археологічних розкопок фахівців-археологів. На жаль, якщо не враховувати здобуті нами відомості, ці артефакти є вирваними з археологічного контексту: стратиграфічного, культурно-хронологічного, повноцінного обрядово-інвентарного, а також іншої додаткової інформації, що її можна було б вилучити за умов професійних розкопок і наступної камеральної обробки та лабораторних дослідів.

Литвиненко Р.А., Усачук А.Н.

МАТЕРИАЛЫ СРУБНОЙ КУЛЬТУРЫ ИЗ РАЗГРАБЛЕННЫХ КУРГАНОВ ЛУГАНЩИНЫ

В заметке публикуются некоторые материалы, происходящие из разграбленных курганов юга Луганщины. Они представлены керамической посудой, бронзовой оковкой деревянной чаши и шилом, входившими в состав погребального инвентаря двух погребений развитого этапа срубной культуры.

Ключевые слова: курган, погребение, срубная культура, грабительские раскопки.

Lytvynenko R.A., Usachuk A.N.

MATERIALS OF TIMBER-GRAVE CULTURE FROM PLUNDERED BARROWS OF LUGANSK REGION

The article is devoted to the publication of some materials occurring from plundered barrows of the south of Lugansk area. They are submitted by ceramic utensils, bronze holder of a wooden bowl and bronze sewed, included in funeral stock of two burials of the advanced stage of culture.

Keywords: a barrow, burial, Timber-grave culture, extortionate excavation.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

Беседин В.И. Гончарное производство // Пряхин А.Д. Мосоловское поселение металлургов-литейщиков эпохи поздней бронзы. – Воронеж: Изд-во Ворон. ун-та, 1996. – Кн. вторая. – С. 158-174.

Бобринский А.А. Гончарство Восточной Европы. Источники и методы изучения. – М.: Наука, 1978. – 272 с.

Глушков И.Г. Керамика как археологический источник. – Новосибирск: Изд-во ИАЭ СО РАН, 1996. – 328 с.

Гребенщиков А.В., Деревянко Е.И. Гончарство древних племен Приамурья (начало эпохи раннего железа). – Новосибирск: Изд-во ИАЭ СО РАН, 2001. – 120 с.

Демкин В.А. Палеопочвоведение и археология: интеграция и изучение истории природы и общества. – Пущино: ОНТИ ПНЦ РАН. 1997. – 213 с.

Демкин В.А., Демкина Т.С. О возможности определения погребальной пищи в керамических сосудах из курганов бронзового и раннежелезного веков // Этнографическое обозрение. – 2000. – № 4. – С. 73-81.

Литвиненко Р.О. Зрубна культура басейну Сіверського Дінця (за матеріалами поховальних пам'яток: автореф. дис. на здобуття вчен. степеню канд. іст. наук: спец. 07.00.06 “Археологія”. – К., 1994. – 21 с.

Литвиненко Р.А. Периодизация срубных древностей Доно-Донецкого региона (по погребальным памятникам Северского Донца) // Срубная культурно-историческая общность в системе древностей эпохи бронзы Евразийской степи и лесостепи: матер. междунар. науч. конф.: (г. Воронеж, 16-18 ноябр. 2000 г.). – Воронеж, 2000. – С. 81-90.

Мыльникова Л., Чемякина М. Керамика позднеирменской культуры (по материалам поселенческого комплекса Омь-1 в Центральной Барабе) // Український керамологічний журнал. – Опішне, 2003. – № 1 (7). – С. 79-90.

Отрощенко В.В. Історія племен зрубної спільності: автореф. дис. ... д-ра іст. наук: спец. 07.00.04 “Археологія”. – К., 2002. – 33 с.

Усачук А.Н., Горбов В.Н. Об изучении способов обработки керамики позднего бронзового века (постановка вопроса) // Проблемы истории и археологии Нижнего Поднестровья: тез. докл. и сообщ. научно-практич. истор.-каревед. конф. – Ч. II: Археология. – Белгород-Днестровский, 1990. – С. 107-109.

Цимиданов В.В. Загадки срубных чаш // Донская археология. – 2000. – С. 142-148.